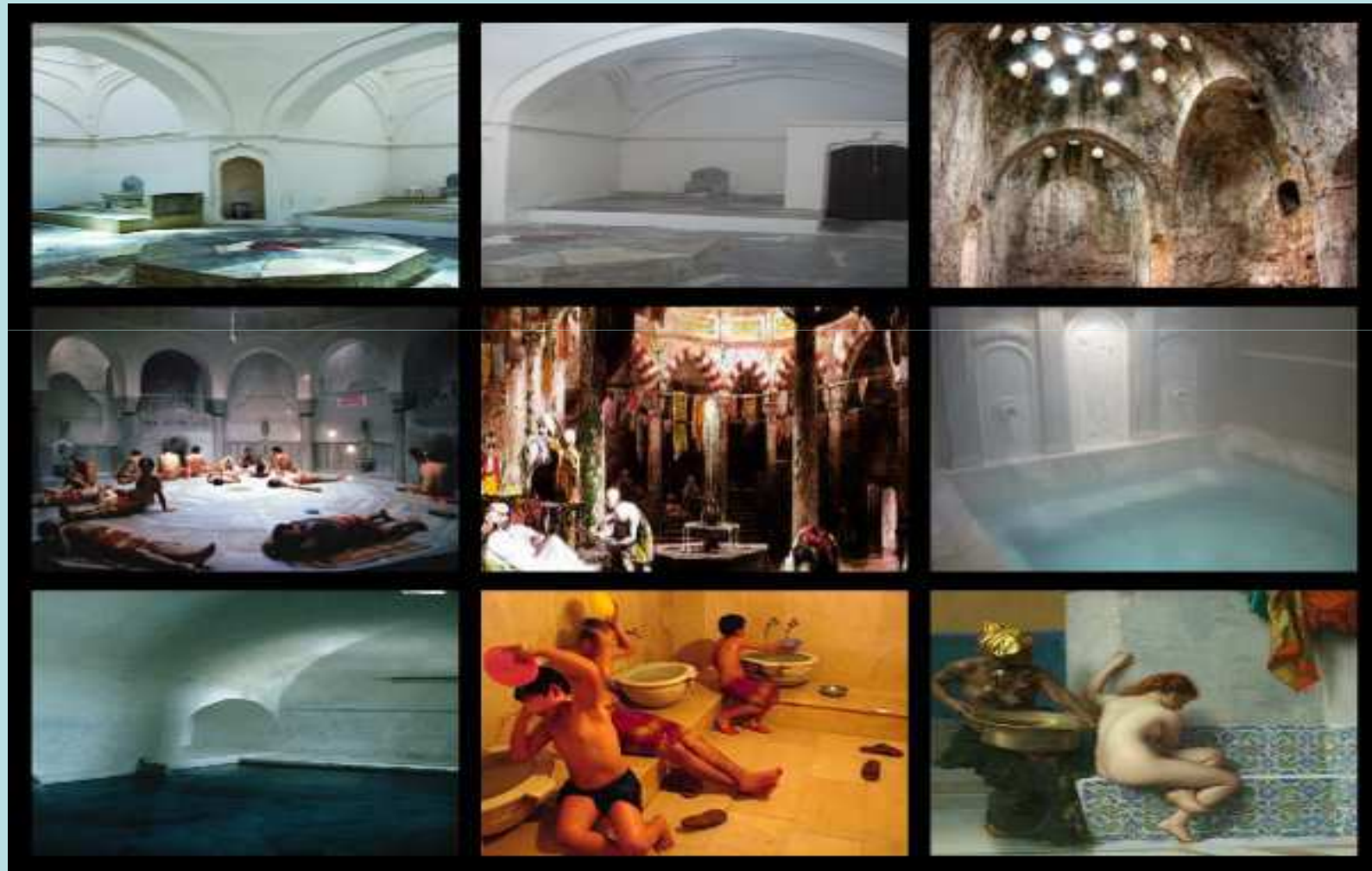

Τα Οθωμανικά Λουτρά στην Ελλάδα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ✓ Ορισμός-Ρόλος στην οθωμανική θρησκεία/πόλη
- ✓ Τυπολογία (κατασκευή)-οργάνωση χώρου, λειτουργία (προσφερόμενες υπηρεσίες)
- ✓ Κοινωνικός ρόλος (άνδρες, γυναίκες, διαφορετικές εθνοτικές ομάδες, εύποροι-φτωχοί, νύφες)
- ✓ Ευρωπαίοι περιηγητές (κύρια πηγή πληροφόρησης)
- ✓ Λουτρά στην τέχνη & λογοτεχνία
- ✓ Λουτρά στην Ελλάδα (αριθμός, κατάσταση, καθεστώς ιδιοκτησίας, σημερινή χρήση)

Τα Χαμάμ

➤ Καθαρισμός του σώματος κι εξαγνισμός της ψυχής, μυστικισμός κι απόλαυση. Μέσα από την τελετουργική διαδικασία του χαμάμ, η δύση υποκλίνεται στην ανατολή εδώ κι αιώνες. Από το Μαρόκο ως την Τουρκία κι από την Ελλάδα ως την Ισπανία, τα χαμάμ αποτέλεσαν μνημεία σπάνιας αρχιτεκτονικής που λειτούργησαν όχι μόνο ως δημόσια λουτρά αλλά κι ως χώροι χαλάρωσης, κατάνυξης και κρυφών εκμυστηρεύσεων. Ήταν, στη ζωή των ανθρώπων στα μέρη μας, υπόθεση με πλατύ κοινωνικοπνευματικό χαρακτήρα, κι είχε πάρει στην πράξη μορφή τελετουργική.

- Για παράδειγμα, οι κυράδες έδιναν εκεί ραντεβού με τις φίλες τους, κι ειδοποιούσαν πρωτύτερα τις χαμαμτζούδες να τους κρατήσουν ένα καμαράκι (αποδυτήριο).

Ρόλος στην Οθωμανική Θρησκεία

- Τα Οθωμανικά λουτρά κτίστηκαν στα κέντρα των πόλεων, στις περιοχές της αγοράς κι αποτελούσαν χώρους ανάπαυσης, υγιεινής αλλά και θεραπείας για διάφορες παθήσεις, χώροι συναναστροφής και διασκέδασης των ανδρών και χωριστά των γυναικών. Ειδικά για τις γυναίκες ήταν οι μόνοι τέτοιοι χώροι έξω από το σπίτι. Οι επισκέψεις στα χαμάμ ήταν τακτικές ως και μια φορά την εβδομάδα και ήταν απαραίτητες σε χαρακτηριστικές στιγμές των μουσουλμάνων. Ειδικά οι γυναίκες περνούσαν εκεί μέσα πολλές ώρες. Παρέμεναν και μετά το λούσιμο για να διασκεδάσουν με χορούς, τραγούδια κι όργανα.

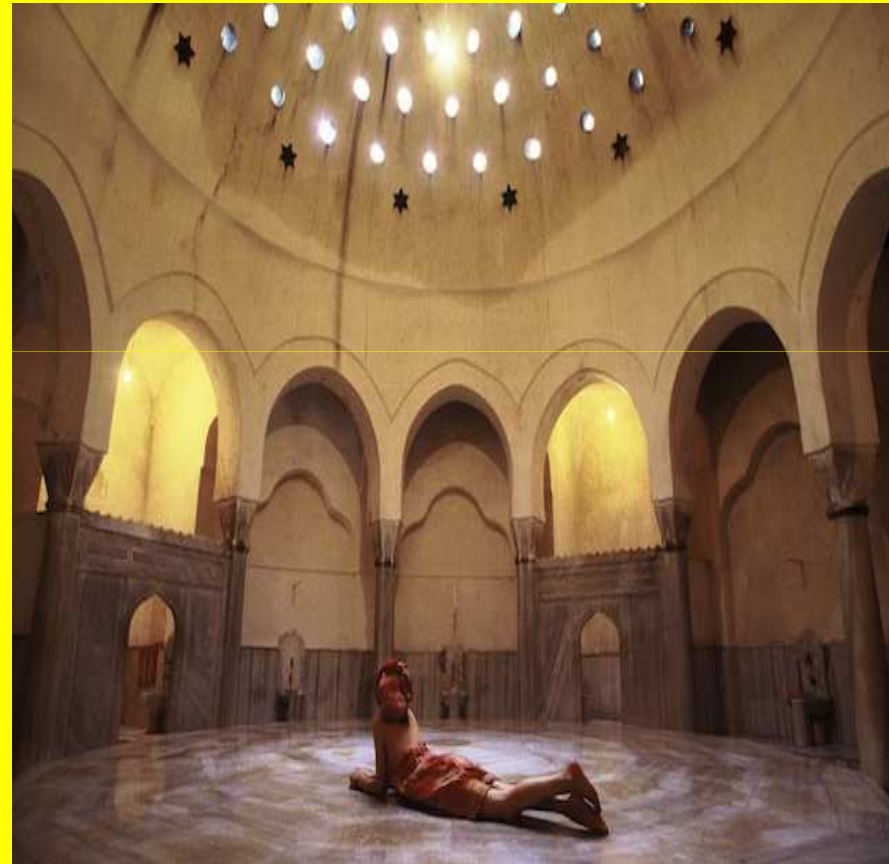
Ρόλος στην Οθωμανική θρησκεία

- ❖ Τα χαμάμ χαρακτηρίστηκαν «καφενεία της πόλης» κι ήταν από τα πρώτα έργα που έφτιαχναν οι Οθωμανοί μόλις κατακτούσαν μια πόλη, καθώς θεωρούσαν ότι η λούση εξαλείφει τα αμαρτήματα της ψυχής. Στις πόλεις των Βαλκανίων οι Οθωμανοί άφησαν το αποτύπωμα της δικής τους κουλτούρας και μετέφεραν αρκετά από τα πολιτιστικά γνωρίσματα τους απ' την Ανατολία. Αφομοίωσαν ωστόσο και πολλά απ' αυτά που βρήκαν στις κατακτημένες περιοχές, αναπτύσσοντας στη συνέχεια έναν πολυπολιτισμικό χαρακτήρα.

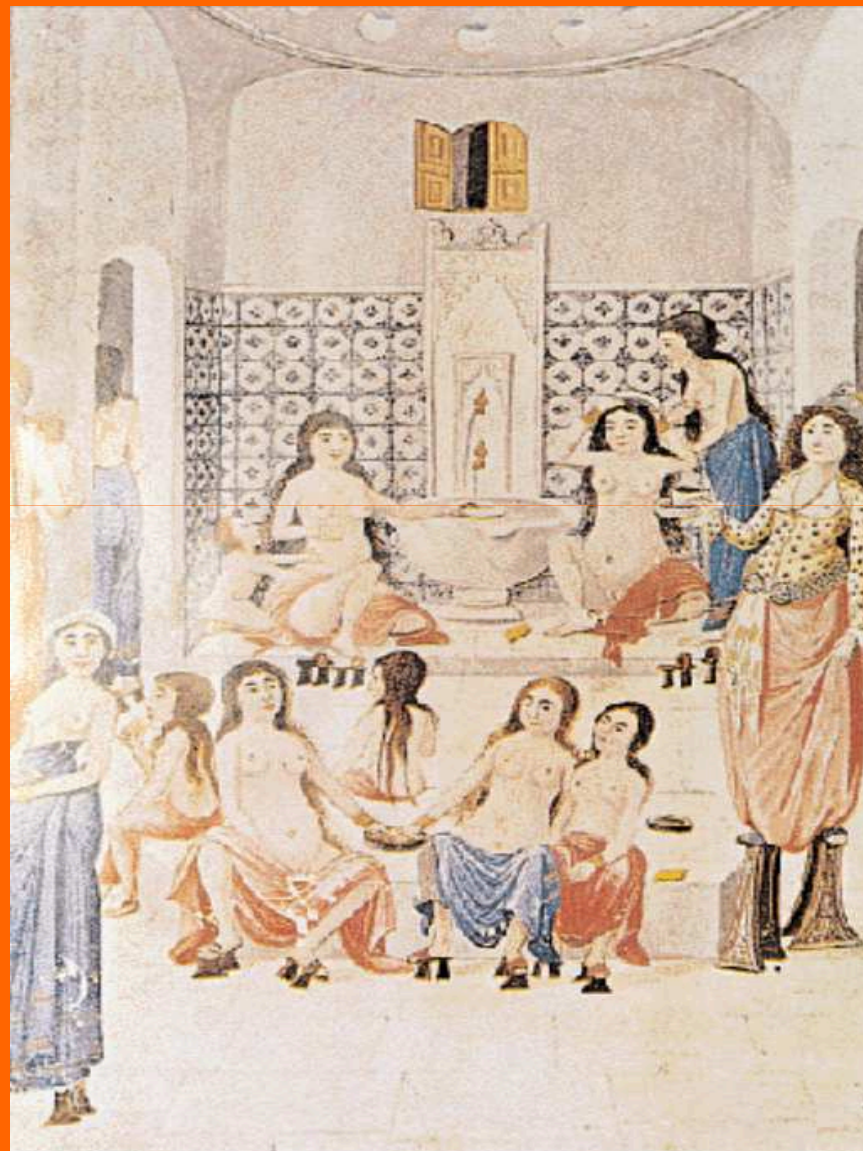
Τυπολογία των Χαμάμ

- Τα μεγάλα κι επιβλητικά χαμάμ καλύπτονται με μεγάλους ημισφαιρικούς τρούλους, ειδικά στις αίθουσες των αποδυτηρίων, που το μέγεθος τους μπορούσε να συγκριθεί με τους αντίστοιχους τρούλους των μεγαλύτερων τζαμιών στην Ελλάδα. Οι μεγάλες τετράγωνες αίθουσες των αποδυτηρίων είχαν συνήθως σιντριβάνι στο κέντρο, ενώ ακολουθούσαν οι χλιαροί και ζεστοί χώροι.

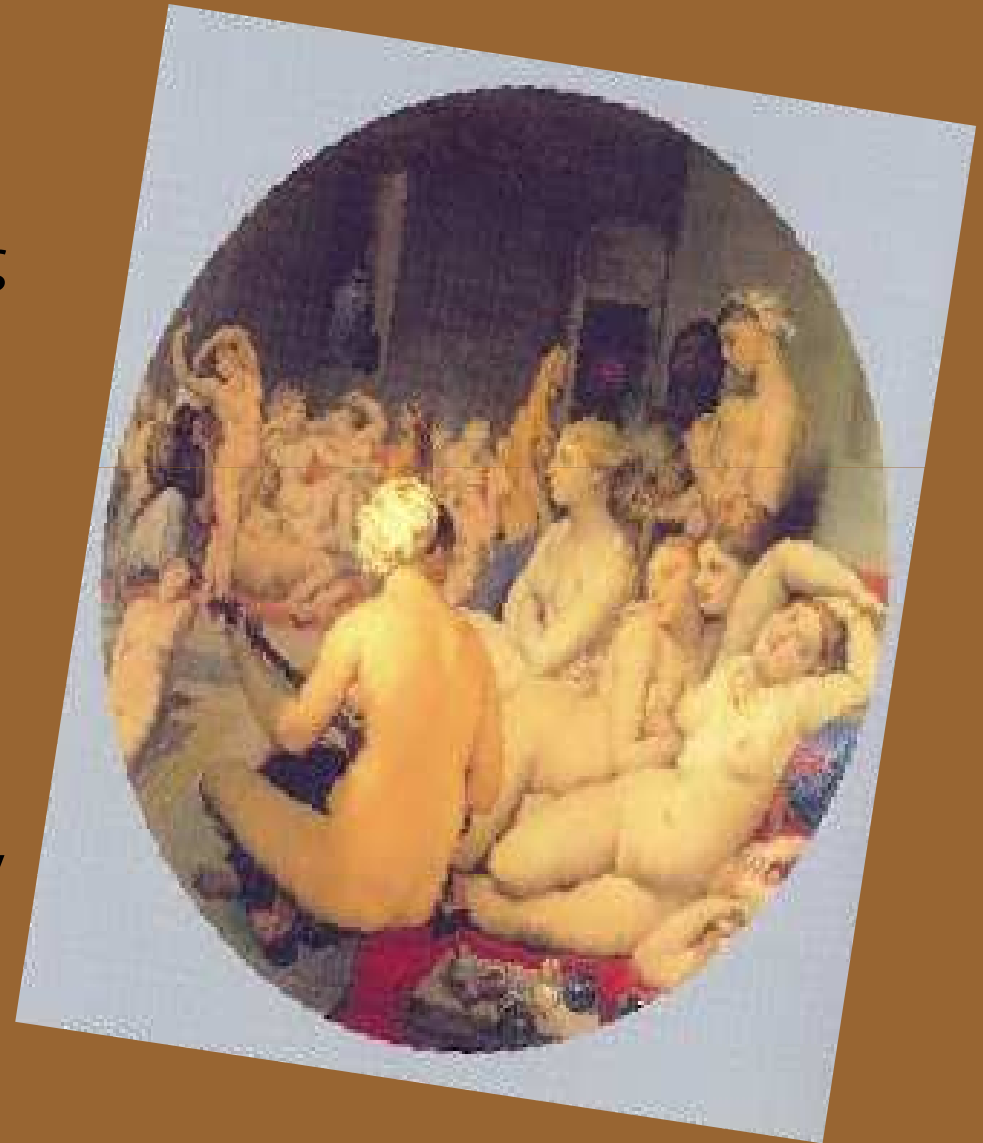
Ευρωπαίοι Περιηγητές

- Σε εποχές που οι Ευρωπαίοι δεν είχαν καθόλου καλές σχέσεις με το νερό, τη λούση και πόσο μάλλον με αντίστοιχους δημόσιους χώρους, στην Ανατολή η «ροή» ύδατος προς καθαρισμό και η «ρευστή» και «ρέουσα» συναναστροφή των ατόμων ενοποιούσε σε ιδανικούς δημόσιους χώρους την καθαρή σάρκα με της ψυχής την ευεξία. Στα ταξιδιωτικά χρόνια που μας κληροδότησαν οι Ευρωπαίοι περιηγητές μνημονεύουν τον πολυδιάστατο ρόλο των λουτρών ήδη από την αρχαιότητα, καθώς και τους άρρηκτα συνδεδεμένους λόγους υγείας και υγιεινής, συναναστροφής και απόλαυσης, ψυχαγωγίας και καλλωπισμού. Όταν τα ταξίδια στον Οθωμανικό χώρο και οι εκδόσεις των περιηγητικών εντυπώσεων πυκνώνουν τον 16^ο αιώνα τα λουτρά γίνονται πόλος έλξης. Τότε χρησιμοποιούνται από πολλούς περιηγητές σαν ένα κλειδί που τους δίνει την ευχέρεια να παρεισφρήσουν και να περιπλανηθούν σε αυτούς τους χώρους να έρθουν σε τριβή και να γνωρίσουν άλλο κόσμο, να συγχρωτιστούν τις άλλες εθνότητες, σε άγνωστους τόπους, με άγνωστες γλώσσες και να αφεθούν στα χέρια των λουτράρηδων.

Λουτρά στην Τέχνη & Λογοτεχνία

- Το ανατολίτικο λουτρό ή χαμάμ κατέχει μια ιδιαίτερη θέση στην εικονογραφία του οριενταλισμού, της ζωγραφικής δηλαδή των ανατολίτικων θεμάτων του 19^{ου} αιώνα (παζάρια, σκλαβοπάζαρα, χαρέμια, σκηνές κυνηγιού ή προσευχής). Παρουσιάζονται γυναίκες στο χαμάμ γύρω από τη δεξαμενή του νερού να κάνουν το μπάνιο τους ή να ξεκουράζονται, ευτυχείς για την ανεμελιά τους μες στην ατέλειωτη μονοτονία των ημερών.

Λουτρά στην Ελλάδα

- Αυτό που δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια είναι ο αριθμός των λουτρών σε όλη την Ελλάδα, καθώς υπάρχουν πηγές που λένε ότι τα χαμάμ που διασώζονται σήμερα είναι 76, κι άλλες που υποστηρίζουν πως είναι 90. Αυτό που σίγουρα γνωρίζουμε είναι ότι μόλις 14 από αυτά έχουν αποκατασταθεί ως μνημεία, κι ότι μόνο 2 εξακολουθούν να λειτουργούν ως λουτρά (ένα στο νησί της Ρόδου κι ένα στην Πάτρα) καθώς τα υπόλοιπα είναι είτε έρημα είτε έτοιμα να γκρεμιστούν. Τα περισσότερα που έχουν διασωθεί είναι μικρών διαστάσεων. Το χαμάμ που έχουμε την τιμή να φιλοξενούμε στο νησί μας είναι αυτό στο κάστρο της Χίου, το οποίο βρίσκεται υπό συντήρηση.

Πηγές Πληροφόρησης

■ Διαδίκτυο:

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. Η Καθημερινή, Επτά Ημέρες, Αφιέρωμα (2001). Οθωμανικά Λουτρά.
<http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/2001/05/20052001.pdf> (Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης, 22-02-2012)
2. Στέλλα Κεμανετζή ΕΘΝΟΣ. (2009). Τα «αφάνταστα μυστήρια» των οθωμανικών χαμάμ στην Ελλάδα.
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2128765>
(Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης, 20-03-2012)
3. Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., Γραφάκου Μ. (2011) Τα λουτρά της Αθήνας.
<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/06/31-6.pdf>
(Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης, 30-03-2012)
4. Ιδρυματικό Καταθετήριο Εύρηκα (χ.χ.).
http://eureka.lib.teithe.gr:8080/bitstream/handle/10184/715/epap_main.pdf?sequence=2 (Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης, 04-04-2012)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ:

- **ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗ**
- **ΒΑΓΓΕΛΙΤΣΑ ΦΛΑΤΣΟΥΣΗ**
- **ΕΛΒΙΝΑ ΜΠΑΛΙΟΥ**
- **ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ**